

האם אנחנו שייכים ביכלל?

בהידרה — ניתן בנקל להשתלב בחברה היסתיכונת, כאשר דוגלים בפיתרון של שלום ישראלי-ערבי.

אני מאמין כי ישראל-של-מחר, ישראל האחרת, תהיה בראש-זראשונה מדינה מרחבית, שותפה בברית-עמים שתשרע ממארוקו עד איראן ומתורכיה עד תימן וחבש. אבל באותה שעה היא תהיה גם מדינה יסתיכונת במלוא המובן. אין סתירה בין שני מעגלי-ההתייחסות. כימעט כל ארצות היסתיכון שייכות ברזומנית לשניים-שלושה מעגלים פוליטיים.

מבחינה מדינית, אין אנחנו עם יסתיכוני כעת. אך נוכח להיות כזה מחר.

ה רבה יותר מעניינת ומורכבת השאלה המקבילה: האם אנחנו עם יסתיכוני מבחינה תרבותית?

תרבות, בהקשר זה, פירושה — סיגנון אישי ולאומי, המיבנה הרחני, מה שנקרא בשפת-העם „מנטליות“.

האם יש תרבות יסתיכונת? היו וישנן תרבויות יסתיכונות, בשפות רבות. הן השפיעו זו על זו, בעזרת הים, אתונה וירושלים, יוון ורומא, היהדות והאיסלאם, תרבות-ערב ותרבות-אירופה קרובות זו לזו הרבה יותר מכפי שקרובה אחת מהן, למשל, לתרבות הסינית או לתרבות האצטקים.

אך זה היה אתמול. מה עכשיו?

הסתכלתי מסביבי, התבוננתי באנשים שישבו לאורך השולחן, הצרפתים המצריים, הסודי והספרדי, היוונים והתוניסאים, מלינה מרקורי ורימונדה אלטאויל. לא היה לי שמץ של ספק: עם כל השוני הלאומי והאישי ביניהם, יש להם משהו משותף.

היום ועולמו

מבחינה תרבותית-היסטורית, השפיע היום התיכון על עמנו בימי קדם אמנם פחות מאשר המרחב היבשתי שממזרח ומדורו, הצייהאי ערב, הסהרון הפורה ומצריים.

חוף ארצנו היה תפוס בידי צידונים ופלשתים, והישו ראלים ישבו דווקא בהרים של פניס-הארץ. אך בכל התקופות היינו עם יסתיכוני, מושפע מן הים ומשפיע עליו, ובדורות האחרונים, שבהם נשאר היישוב העברי קשור באירופה ובמערב כולו, בעודו נתון במילחמה עם העולם הערבי שממזרח, גדלה השפעת הים עלינו עוד יותר.

אך האם אנחנו באמת עם יסתיכוני, מבחינה מדינית ותרבותית?

ב שנות ה-50' הציגו פוליטיקאים שונים את התיוה כי ישראל החדשה „אינה מדינה מיוסתיכונת, אלא מדינה יסתיכונת“. הצטיינו בכך, בתקופות שונות, אבא אבן ושימעון פרס. הדבר שימש להם כתירוץ לגישות מדיניות מסוימות (למשל, הקנונית עם צרפת נגד מצריים, ב-1956). הדבר גם איפשר להם להתחמק מן הכורח החיוני של ישראל להשתלב במרחב הגיאופוליטי הטיבעי שלה. לצד העמים הערביים.

ב כותבי מידים אלה אני יושב בחדרי, המשקיף על פני היסתיכון. בשעות-המוחה אני אוהב לעלות על חסקה ולחתור במימי. ברוב ימי חיי לא גרתי אלא במרחק של כמה מאות מטרים מחופו.

אני יכול לעלות על סיפונה של מיפרשית ולהפליג מחוף תל-אביב לפיראוס, לונציה, למרסיי, לברסלונה, לאלג'יר, מבלי לעבור בכל ארץ אחרת.

היום חי עימנו. האם הוא משפיע עלינו?

לפני שבוע, בשעה שישבתי באולם מגדל מול חוף הים באי תיווני הידרה, בחברתם של כחמישים אנשירוח מארצות היסתיכון*, הנחתי למחשבתי לנדוד על פני מרחבי הים, ולהרהר בכך. האם אנחנו יסתיכוניים?

ל שכנו ליד שולחנות שנערכו בצורת מלבן ארוך, שהצלע הרביעית, הקצרה שלו, היתה פתוחה באמצע. כדי לאפשר לצוות-ההטלוויזיה להיכנס אל פנים המלבן. המעבר הזה הזכיר לי, איכשהו, את מיצר גיברלטאר (הוא ג'בל-אל-טריק, הרטיק, שנקרא כך על שם המצביא המוסלמי טריק אליזאד שנחת שם בשנת 711 ממארוקו וכבש את ספרד).

בעיני-רוחי שינה השולחן את מהותו, והיה למפה סכמאטית של היסתיכון. בדמיוני הושבתי מחדש את כל צירי הוועיה מסביב למלבן, על-פי הסדר הגיאוגרפי של ארצותיהם. את עצמי העברתי במקום מושבי (בערך בין אלכסנדריה ובנע'אזי) אל תחתית הצלע המיוסתיכית, מקומה של ישראל.

כ כי ישראל היא מדינה יסתיכונת. ההיפס טוריה שלנו הושפעה במידה רבה מאוד מן הים התיכון.

על גלי הים באו אל ארצנו פלישתים, יוונים, רומאים, צלבנים, בריטים. על פני הים יצאו יהודים רבים לגלותם, ועל גלי הים באו יהודים רבים לארץ כדי לייסד את מדינת-ישראל. על גלי הים יצאו בימיקדם הצידיים, בני העם-האח שלנו, כדי לייסד את מרשבותיהם לאורך חופי אפריקה ואירופה, ולתרום את תרומתם הכבירה להתפתחות התרבותית של שתי היבשות גם יחד. על גלי הים פשטה הנצרות, בתה של היהדות, וכבשה את האימפריה הרומאית. לטובה וזרעה, השפעתנו על הים, והים השפיץ עלינו.

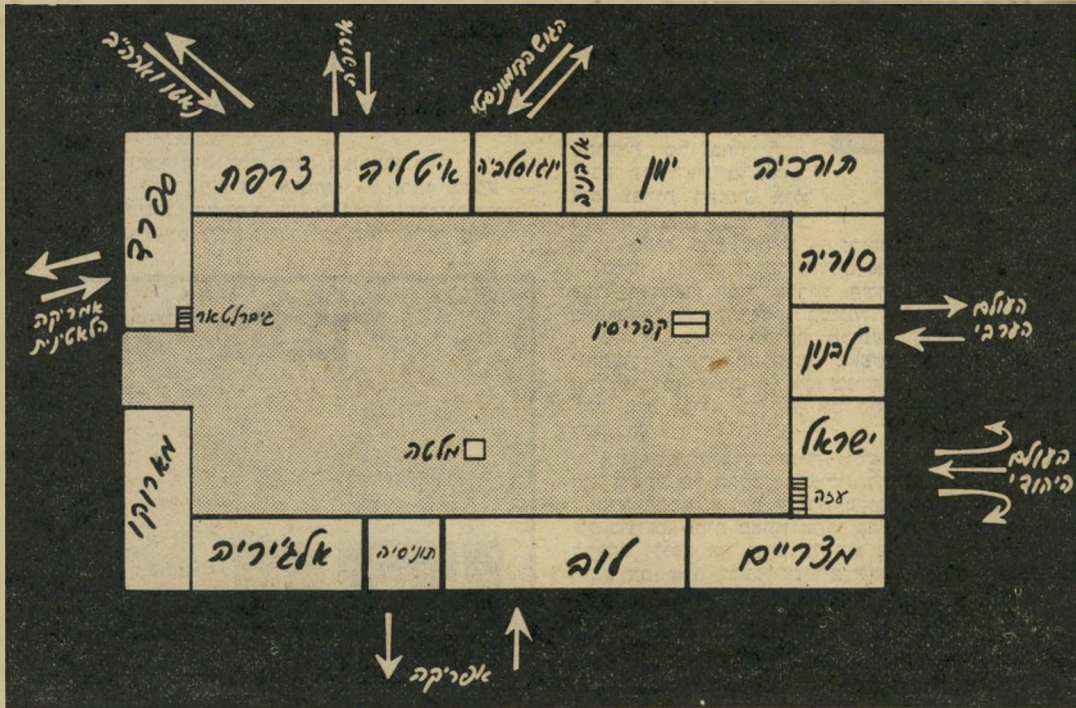
ה יסתיכון היה תמיד, מאז שחר ההיסטוריה האנושית, אגני-קו של תרבויות, רעיונות וכוחות. יותר מכפי שהיה מחסום, היה צומת-דרכים.

התרבויות שנולדו על חופיו, תוך הפרייה הדדית, התפשטו בעזרתו מערבה ומזרחה, צפונה ודרומה. מצריים העתיקה ויוון; פרס ורומא; היהדות, הנצרות והאיסלאם; ונציה, גנואה ואמאליפי; ההשפעות של סין והודו הרחוקות; האמפריאליזם המודרני של בריטניה וצרפת; הד קמוניזם הסובייטי והקאפיטליזם האמריקאי — הכל הגיעו אל מימי היסתיכון ופשטו בעזרתו.

בדמיוני, באותו מיגור יווני, ציירתי מפה. לא זה בלבד שחילקתי את מלבן-השולחנות בין מדינות-הים, אלא גם ציירתי חיצים מארצות-אלה אל ה„הינטרלאנד“ התרבותי-גיאופוליטי שלהן, ובחזרה. איטליה, למשל, יעקה תרבות מן היסתיכון, טיפחה בעזרתה את תרבות העצמאית, הפיעה אותה באירופה (וגם באסיה ובאפריקה) באמצעות האימפריה הרומאית, וקלטתה מאירופה השפעות שאותן היא העבירה אל ארצות-החוף האחרות. כך עשו כל ארצות היסתיכון, וגם אנחנו.

מחיה ומעטו הפליגו הצידיים, שיסדו את קרתנו דוברת-העברית והשפיעו אגדות רבות, שמצאו את מקומן באיליאדה, כפי שלימד אותנו שואל טשרניחובסקי. יונה הנביא, שהתאכסן זמנית בדג הגדול, פגש עימו אחרי שהפליג מיפו. סרניפלישתים באו עם גוייהים. העברים הקדמונים ומקמי הבית השני באו מן המזרח, אך מייסדי היישוב החדש באו ברובם מן המערב, כמו הפלשתים הצלבנים לפניהם. תיאודור הוצל בא באוניה ארצה, והפליג ממנה באוניה.

* אבנרי דיווח על ועידה זו בגליון האחרון של העולם הזה (2334).

הים התיכון כשולחן של ועידה: השפעות החוצה ופנימה

המושג הזה הוא יסתיכוני.

מהו?

קשה להגדיר.

אחד הסימפטומים המובהקים הוא היחס לזמן. כאשר נקבע כי הישיבה הבאה תתחיל בשעה 9, באנו אנחנו, הישראלים, בשעה 09.00. איש מן האחרים לא חלם לבוא לפני 9 ורבע, והישיבה התחילה ב-9 וחצי. בינתיים התגודדו הציירים בחצר היפה, שוחחו, קשרו קשרים, היו חביבים, נהגו מן החיים.

יש קצב-חיים יסתיכוני, כשם שיש גוף יסתיכוני. הכפר מג'דל-אל-שאמס ברמת-הגולן יכול לשכון גם לרגלי הוורובוס או האלימפוס. הגליל דומה לנופים של טוסקאנה, של ספרד, של מארוקו, של יוון.

לא היה קשה להפריך תיוה זו. פעם עשיתי לשימעון פרס הרגיל קטן: מניתי את כל ארצות-היסתיכון, אחת לאחת, והוכחתי כי מצבה המדיני של ישראל שם בכי-רע. לאורך הים שוכנות שבע מדינות ערביות, שכולן היו אז במצב-מילחמה עם ישראל. מבין המדינות האחרות, ספרד, יוגוסלביה, אלבאניה, יוון, תורכיה, קפריסין ור-מאטה לא קיימו (ואינן מקיימות גם כיום) יחסים דיפלומטיים מלאים ודו-צדדיים עם ישראל. יחסינו היו תקינים לגמרי רק עם צרפת ואיטליה, שאלהן הצטרפה עתה מצריים.

אך זה יכול להיות אחרת.

כאשר תפתור ישראל את בעיית יחסיה עם העם הפלסטיני — גם הוא עם יסתיכוני, אשר מדינת-לעתידי תהיה בעלת חוף יסתיכוני ברצועת-עזה — יקום השלום בינה ובין כל ארצות היסתיכון. כפי שהוכחנו — עמוס קינן ואני, שני הישראלים שהזמנו לוועידה היסתיכונת